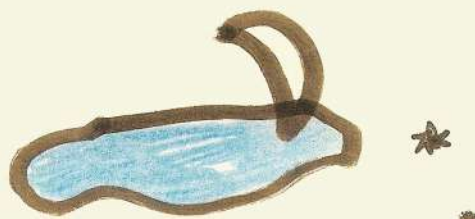

НЕ ПРИВАТНА СПРАВА

ДОМАШНЄ ТА СЕКСУАЛЬНЕ
НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК
НА СХОДІ УКРАЇНИ

КОРОТКИЙ ОГЛЯД

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International – це глобальний рух,
що об'єднує понад 9 мільйонів людей,
які виступають за світ, де загально визнані права людини
доступні кожному та кожній.

Ми прагнемо до того, аби кожна людина могла користуватися
усіма правами, проголошеними у Загальній декларації
прав людини та інших міжнародних правозахисних стандартах.

Ми не залежимо від жодних урядів, політичних ідеологій,
економічних інтересів і релігійних поглядів та великою мірою
існуємо коштом членських внесків і добровільних пожертв.

www.vsenedlyadomu.com.ua

Обкладинка: «Це сталося близько шостої вечора. Вікно було відчинене. Діти кажуть – мамо, хтось кричить. Я тоді почула, що хтось кричить “Боляче! Боляче”... Я й пішла. Йду по доріжці, бачу, вона сидить на землі прямо, вагітна, коротка куртка, без шапки, без нічого. А він нишпорить навколо і кричить на неї: “Та що ти! Іди додому! Нічого не було!”. Вона каже “Це мій чоловік мене побив ногами, я вагітна, на четвертому місяці”» (ілюстрація під враженням від задокументованих випадків насилля).

© Amnesty International, 2020

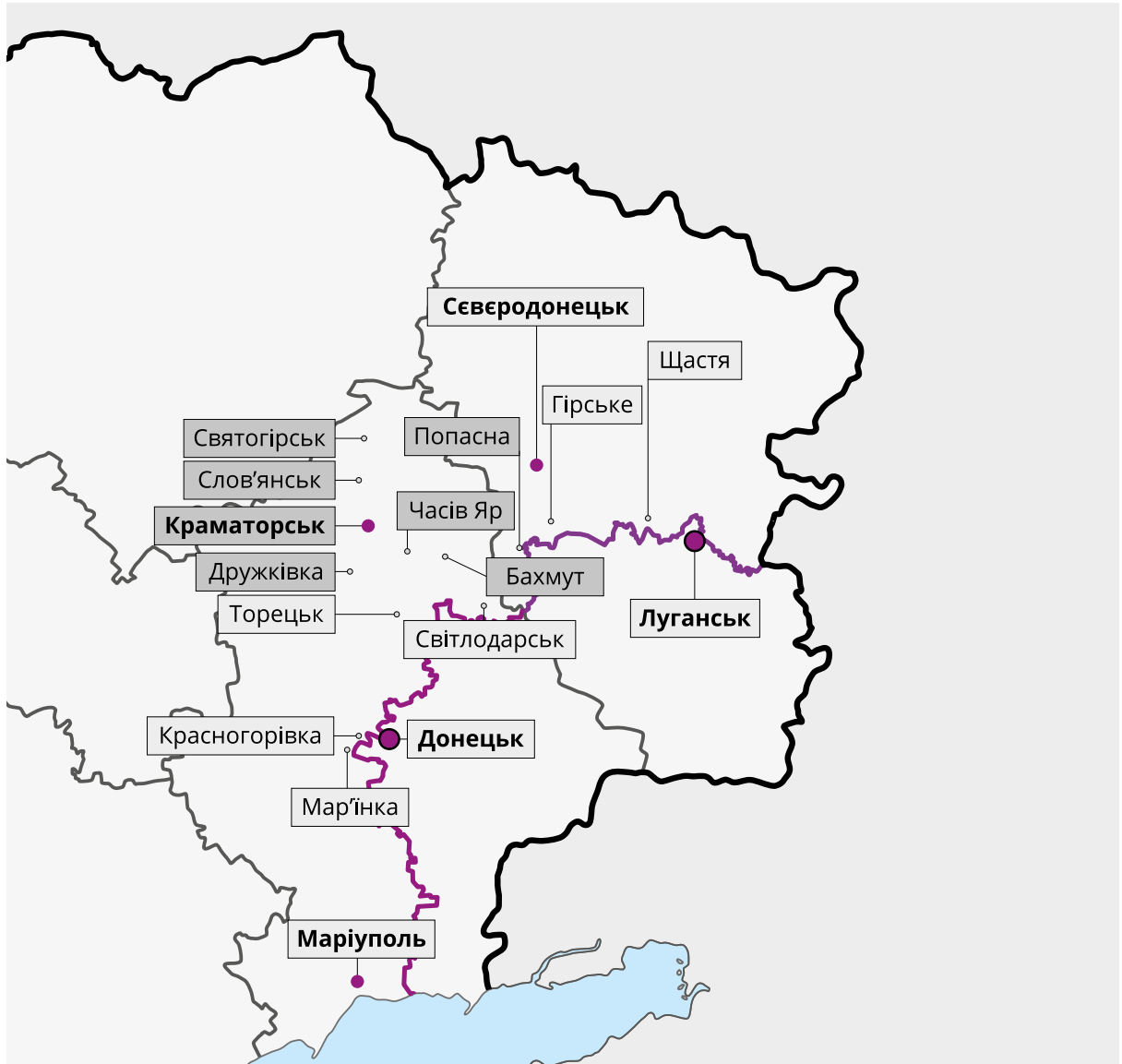
© Алевтина Кахїдзе, 2020

Index: EUR 50/3255/2020

Original language: English

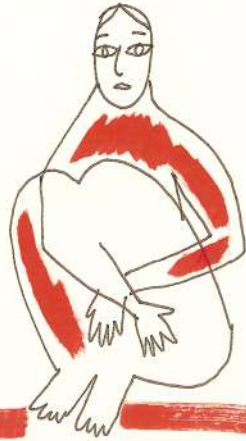
amnesty.org.ua

AMNESTY
INTERNATIONAL

- **Донецьк** — адміністративні центри, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження
- **Маріуполь** — адміністративні центри
- **Щастя** — міста, що розташовані на лінії зіткнення, згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів від 7 листопада 2014 р. № 1085-р
- **Бахмут** — міста, про які йде мова у звіті
- державний кордон України
- лінія зіткнення
- межі областей

У Донецькій області **4,1 мільйона**, Луганській області — **2,1 мільйона**

**ДОМАШНЄ
НАСИЛЬСТВО**

«Був випадок, коли співробітник поліції прибув, а кривдник, який теж був із поліції й мав вище звання, навіть не відчинив двері, просто крикнувши цьому співробітнику: «Я тебе знаю, йди собі, тут все нормально!». І цьому працівникові поліції довелося піти. Але оскільки дзвінок був зафіксований у журналі викликів, він заявив, що це був неправдивий виклик, і зрештою жінці довелося заплатити штраф. Як ви думаєте, вона ще колись подзвонить?»

Amnesty International,
інтерв'ю зі співробітником поліції у відставці,
Донецька область, травень 2019 року

КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Протягом останніх років гендерно зумовлене насильство щодо жінок стало предметом численних обговорень в Україні. Низові активістські рухи привертають увагу до сексуального та домашнього насильства, сексизму в медіа та політиці та дискримінаційних настроїв в українському суспільстві. Українські та міжнародні організації закликають Україну ретельніше дотримуватися зобов'язань щодо боротьби з домашнім насильством. Однак попри прийняті нові закони, заходи, яких вживають для боротьби з гендерно зумовленим насильством та нинішню увагу з боку медіа й обговорення в соцмережах, насильство щодо жінок залишається поширеним і водночас дуже замовчуваним явищем в Україні. Найбільш кричущі випадки висвітлюються в медіа, однак повсякденного досвіду сексуального, фізичного, економічного й психологічного насильства, з яким стикається численна кількість жінок переважно не визнають і не помічають. Таких жінок часто підводять ті установи, що покликані їх захищати та переслідувати їхніх кривдників.

Жінки в Україні залишаються недостатньо представленими в політичній сфері, а отже, мають обмежені можливості впливу на закони й політику, які регламентують їхнє життя. Їхня економічна ситуація менш сприятлива порівняно з чоловіками: робота гірша, а заробітні плати та статус нижчі. В політичному дискурсі, медіа та суспільстві залишаються глибоко вкоріненими патріархальні настрої та дискримінаційні стереотипи. Публічний простір і медіа в Україні сповнені сексуалізованими образами жіночих тіл, які зображені як товар.

Ці обмеження, зумовлені гендерними нормами, досить відчутно впливають на життя жінок, звужують їхні можливості та нормалізують гендерно зумовлене насильство щодо жінок. Таке насильство поширене по всій країні, хоча з різних причин підрахунки провести складно; згідно з одним із досліджень, проведених у 2018 році, щорічно фізичного, сексуального чи емоційного насильства вдома зазнає понад мільйон українських жінок (при цьому в Україні проживає близько 23 мільйонів дорослих жінок).

Рівень такого гендерно зумовленого насильства підвищується для жінок, які мешкають у постраждалих від конфлікту Донецькій та Луганській областях на сході України. Збройний конфлікт тут розпочався у 2014 році, і зараз 2,7 мільйона людей, постраждалих від конфлікту, проживають у межах 20 кілометрів по обидва боки так званої «лінії зіткнення», яка простягається на понад 420 км і відокремлює підконтрольні та непідконтрольні уряду України території Донецької та Луганської областей. Більшість із цих людей — 2 мільйони — становлять жінки, діти та літні люди.

На цих постраждалих від конфлікту територіях наявний підвищений ризик для жінок зіштовхнутися з різними формами гендерно зумовленого насильства, яке до того ж частіше буває прихованим внаслідок низки чинників. До них належать присутність військових, низький рівень безпеки, відсутність чи руйнування верховенства права та поширена фактична чи очікувана безкарність винних у насильстві. На поширеність такого насильства також впливають економічна криза, руйнування наявних родинних структур і послаблення громад, недостатньо розвинені системи реінтеграції ветеранів у суспільство, вразливість на різних рівнях внаслідок вимушеного переїзду, постійний психологічний тиск та недостатня чи відсутня інфраструктура, включно з інституційними послугами. Дослідження Amnesty International свідчать про те, що збройний конфлікт на сході України серйозно вплинув на причини та форми домашнього насильства, а також на ефективність інституційного реагування на нього в Донецькій і Луганській областях.

Таким чином, у звіті йдеться про гендерно зумовлене насильство щодо жінок на підконтрольних територіях цих двох областей, зокрема про те, як конфлікт загострює проблему домашнього насильства щодо жінок, а також про сексуальне насильство щодо жінок із боку військовослужбовців (військових, що проходять військову службу за контрактом, строкову або під час мобілізації, на особливий період).

У звіті також йдеться про розбіжності між офіційною інформацією за документами та реальною ситуацією жінок, які зазнають насильства в Донецькій і Луганській областях. Насамперед увага у ньому приділяється інституційному реагуванню на насильство щодо жінок та обмеженнях такого реагування, а також нездатності деяких суб'єктів забезпечувати дотримання наявних законів у конкретних випадках. Крім того, автори звіту роблять спробу виявити приховані причини та наслідки гендерно зумовленого насильства щодо жінок на територіях, що постраждали від конфлікту.

Зосереджуючись на цих конкретних аспектах гендерно зумовленого насильства щодо жінок, звіт має на меті посприяти видимості такого насильства, зафіксувати недоліки системи та розробити низку рекомендацій, спрямованих на посилення захисту людей, які пережили чи переживають насильство.

За останні три роки в національній законодавчо-інституційній базі України відбулися значні зміни, що стосуються гендерно зумовленого насильства — зміни, які загалом відповідають принципам та стандартам міжнародного права у сфері прав людини. Сюди належить знаковий закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» 2018 року, а також нещодавнє запровадження термінових заборонних приписів та відкриття нових притулків.

Хоча це й позитивні кроки, існують прогалини. У контексті цього звіту одним із найбільш показових аспектів є те, що військові та співробітники поліції не підпадають під відповідальність, зокрема, за вчинення домашнього насильства за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. На практиці це може означати, що їх не притягнуть до відповідальності за домашнє насильство як кримінальний злочин, оскільки закон часто трактують так, що перш ніж досягти порогу «систематичного» насильства, необхідного для кримінального переслідування, кривдник має бути двічі визнаний винним у вчиненні домашнього насильства як адміністративного правопорушення.

Збройний конфлікт не тільки посилює такі системні вади, але й руйнує інституційну реакцію на системи захисту. У цьому контексті жінки, які проживають на постраждалих від конфлікту територіях Донецької та Луганської областей, вказують на нестачу або й відсутність наявних і доступних послуг, зокрема притулків (їх тільки три в Донецькій області з населенням 4,1 мільйона людей і лише один в Луганській області з населенням 2,1 мільйона людей), згубні наслідки присутності військових та тривалого протистояння, а також шкідливі гендерні стереотипи та суспільні настрої як у їхніх громадах, так і серед державних суб'єктів, покликаних боротися з сексуальним і гендерно зумовленим насильством. Крім того, є певна недовіра до влади, зокрема до поліції, соціальних працівників і працівниць, а також медичних фахівців і фахівчинь.

Конфлікт також слугує додатковим фактором стримування, через який жінки неохоче заявляють про насильство. Жінки зазвичай описують такі перешкоди, як (недоречне) почуття сорому та провини, страх подальших наслідків, відсутність фінансової незалежності, стигма в їхній власній громаді та відсутність інформації про те, куди і як звертатися по допомогу. Жінки на постраждалих від конфлікту територіях також бояться розправи, зокрема через наявність зброї у кривдників. Крім того, вони живуть у громадах, де думка та підтримка людей важливі для виживання, а коли постраждалим доводиться далі жити в тих самих маленьких громадах, де дислокуються солдати, виникають додаткові серйозні побоювання щодо конфіденційності та безпеки.

До того ж багато жінок прямо чи непрямо відмовляють від подання офіційної заяви військові та часом поліція. Поширеною скаргою в інтерв'ю Amnesty International із юристами, постраждалими жінками та місцевими громадськими організаціями у східній Україні виявились відмова і небажання співробітників поліції приймати заяву. З 27 випадків домашнього насильства, які зафіксувала Amnesty International, у 10 випадках жінки не заявили про насильство. Більшість просто не очікували, що влада зможе ефективно на нього відреагувати, і таке переконання лише посилюється внаслідок попереднього досвіду, у якому система, покликана їх захищати, не виконувала це завдання. Коли жінки дзвонили до поліції, у трьох випадках співробітники не реєстрували заяву, у восьми випадках жінкам довелося дзвонити кілька разів, іноді протягом кількох місяців, щоб їхню заяву зареєстрували, а в трьох випадках працівники поліції переконали жінок забрати заяву після того, як її вже зареєстрували.

Amnesty International розповіли про один показовий випадок. Жінка описала, що її бив її чоловік, на той час військовослужбовець, коли вона була на четвертому місяці вагітності. Вона відмовилася заявити про насильство, оскільки раніше вже подавала заяву, коли чоловік зламав їй ніс, а тоді військове керівництво чоловіка натиснуло на неї, щоб вона забрала заяву — аби не «осоромити» чоловіка. Жінка не вірила, що цього разу все буде інакше: *«Я не буду писати заяву, нічого не працює. В цьому нема сенсу, нікого не притягнуть до відповідальності»*. Один із працівників поліції, який займався останнім випадком, згадав, що був на службі, коли чоловік зламав їй ніс, і що поліція поїхала, не взявши заяви.

Інші задокументовані перешкоди в отриманні інституційного захисту — відмова кваліфікувати відповідні інциденти як домашнє насильство, небажання видавати терміновий заборонний припис, відсутність перевірки виконання обмежувального припису та неефективність судової системи. Основний недолік системи правосуддя при роботі з адміністративними правопорушеннями — те, що судді схильні обирати м'якші покарання, такі як штрафи, які є дуже неефективним способом боротьби з проблемою. Тим паче що такий штраф часто доводиться платити самій жінці, яка зазнала насильства. У деяких випадках розмір штрафу настільки малий, що він зовсім не відповідає меті спонукати кривдника утримуватися від подальшого насильства. В одному із задокументованих випадків штраф за фізичне насильство заледве перевищив суму штрафу за несплату проїзду в громадському транспорті в Києві.

Дослідження в межах цього звіту також показало, що економічні труднощі та відсутність економічної незалежності є одними з ключових причин, через які жінки залишаються в стосунках, де зазнають насильства. Наприклад, зафіксовано випадок, коли жінка, яка проживає поблизу лінії зіткнення в Донецькій області, розповіла, що у неї немає власного майна, вона не може працювати через хворобу і повністю матеріально залежить від свого сина-військовослужбовця, який знущується з неї фізично та психологічно. Після одного серйозного випадку на початку 2020 року вона все ж заявила про сина в поліцію, але їй сказали, що її заява «не матиме ніякої перспективи для розслідування». Втративши віру в те, що влада захистить її, але не маючи можливості виїхати через відсутність доходу, жінка залишилася в будинку свого сина.

Згідно зі спостереженнями та інтерв'ю Amnesty International у постраждалих від конфлікту населених пунктах, окрім домашнього насильства, жінки продовжують зазнавати різних форм сексуального насильства з боку військовослужбовців, особливо на територіях уздовж лінії зіткнення. До найбільш постраждалих районів належать Ясинуватський та Мар'їнський райони Донецької області та Новоайдарський район Луганської області. Представниці Amnesty International зафіксували підтверджені випадки зґвалтування (2), спроби зґвалтування (1) і сексуальних домагань (5), вчинені у 2017–2018 роках військовослужбовцями української армії поза контекстом затримання чи КПВВ. Всі ці випадки сталися у житлових районах поблизу лінії зіткнення, в населених пунктах із присутністю великої кількості військових.

Жінки, які проживають на постраждалих від конфлікту територіях і зазнають сексуального насильства, стикаються з такими самими перешкодами доступу до правосуддя, які вже було зазначено вище. Amnesty International використовувала наявну вбудовану пошукову систему Єдиного державного реєстру судових рішень для пошуку випадків сексуального насильства, вчиненого військовослужбовцями у період з 2017 по 2019 рік у Донецькій та Луганській областях і знайшла лише один задокументований випадок, який дійшов до суду.

Дослідження Amnesty International вказує на те, що хоча державних послуг часто недостатньо або взагалі немає, існує активна спільнота громадських організацій, низових ініціатив та волонтерських груп, які надають послуги постраждалим. Місцеві та внутрішньо переміщені жінки вибудовують жіночі спільноти на місцях, діляться знаннями та підтримують інших жінок, супроводжують жінок, коли вони звертаються до поліції чи лікарні у випадках домашнього насильства, та закликають місцеві органи влади до відповідальності. Важливість роботи місцевих жіночих громадських організацій та низового активізму для запобігання гендерно зумовленому насильству щодо жінок та боротьби з ним в Україні важко переоцінити.

Цей звіт базується на ґрунтовному вторинному дослідженні українського законодавства, дотичних до теми звітів місцевих і міжнародних неурядових організацій (НУО), а також на шести робочих поїздках Amnesty International, здійснених із січня по листопад 2019 року. Під час таких поїздок проводилися глибинні інтерв'ю й обговорення у фокус-групах у Києві, а також у Донецькій і Луганській областях. Що стосується домашнього насильства, на основі інтерв'ю з експертами й експертками та інформації про 27 конкретних випадків, зокрема безпосередніх свідчень постраждалих, було виявлено певні патерни. Було зафіксовано вісім випадків, щоб проілюструвати сексуальне насильство та сексуальні домагання, скоєні військовослужбовцями щодо цивільних жінок та дівчат, серед яких також є безпосередні свідчення постраждалих жінок або жінок, які стали свідками насильства. Що стосується географії, у звіті увага приділяється насамперед підконтрольним уряду територіям Донецької та Луганської областей, оскільки внаслідок мінливої динаміки конфлікту Amnesty International більше не має доступу до непідконтрольних уряду територій.

Спираючись на отриману інформацію, Amnesty International закликає Верховну Раду України внести необхідні законодавчі зміни, аби забезпечити щоб кожен випадок домашнього насильства, в тому числі якщо воно скоєне вперше, становив кримінальний злочин згідно з законом; щоб випадки та підозри в домашньому насильстві, вчиненому військовослужбовцями та правоохоронцями, розслідувала поліція, а не керівництво потенційних кривдників, і щоб такі справи розглядалися в цивільних судах; і щоб на заходи й ініціативи для боротьби з гендерно зумовленим та домашнім насильством виділялося відповідне фінансування, зокрема достатнє фінансування зі щорічного бюджету.

Уряд мусить публічно, прямо та чітко висловити готовність взяти на себе зобов'язання першочергово сфокусуватися на роботі щодо запобігання гендерно зумовленому та домашньому насильству та боротьби з цими явищами, а також сприяти встановленню «нульової толерантності» до такого насильства на всіх рівнях влади та загалом у суспільстві. Він має забезпечити, щоби всі посадові особи, відповідальні за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству і боротьбу з цими явищами, чітко розуміли й усвідомлювали свою відповідальність перед постраждалими, а також були обізнані з усіма необхідними інструкціями, створеними відповідно до прогресивних практик, та офіційними протоколами. Має бути розроблений орієнтований на постраждалих осіб, надійний, чіткий та гендерно чутливий протокол, за яким має діяти поліція при реагуванні на випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства, і така розробка має відбуватися з залученням експертів та експерток із питань гендерно зумовленого насильства, в тому числі представників і представниць громадських організацій.

Посадовці системи правосуддя мають забезпечити, щоб усі випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства розслідувалися ретельно, швидко та неупереджено, а також щоб особи, яких обґрунтовано підозрюють у вчиненні такого насильства, постали перед справедливим судом. Постраждали від такого насильства повинні мати ефективний доступ до правових засобів захисту. Має бути впроваджено постійне, належне, систематичне та обов'язкове навчання для всіх дотичних фахівців і фахівчинь.

Україна має посилити та вдосконалити служби захисту для постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства, забезпечивши їх наявність і доступність. Держава також має створити сприятливу атмосферу для економічної незалежності жінок, допомагаючи їм офіційно працевлаштуватися.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВЕРХОВНІЙ РАДІ (ПАРЛАМЕНТУ) УКРАЇНИ

- Невідкладно ратифікувати Конвенцію Ради Європи «Про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (Стамбульську конвенцію).
- Прийняти необхідні законодавчі зміни, щоб забезпечити, що кожен випадок домашнього насильства, в тому числі якщо воно скоєне вперше, становив кримінальний злочин за національним законодавством, та скасувати вимогу доведення «систематичного характеру», шляхом внесення змін до статті 126-1 ККУ відповідно до міжнародного права та стандартів.
- Невідкладно внести зміни до статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення та розв'язати наявний конфлікт інтересів, щоб гарантувати, що звинувачення та заяви про домашнє насильство, вчинене військовослужбовцями та правоохоронцями, розслідувала поліція, а не керівництво кривдників відповідно до дисциплінарних статутів, і щоб ці справи підпадали під юрисдикцію судів загальної юрисдикції.
- Прийняти всебічне визначення сексуальних домагань та внести необхідні законодавчі зміни, щоб передбачити кримінальне або інше покарання за сексуальні домагання.
- Прийняти відповідні закони для належного фінансування всіх необхідних кроків та ініціатив, зокрема виділяючи достатні кошти в річному бюджеті.

УРЯДУ УКРАЇНИ

- Чітко й твердо публічно взяти на себе зобов'язання зосередити увагу на роботі з запобігання гендерно зумовленому та домашньому насильству та боротьби з цими явищами, а також сприяти встановленню «нульової толерантності» до такого насильства на всіх рівнях влади та загалом у суспільстві. Чітко повідомити про це зобов'язання громадськості.
- Спільно з громадськими організаціями розробити та впровадити ефективний та прозорий механізм регулярної оцінки ефективності національного законодавства та практики його застосування для запобігання гендерно зумовленому та домашньому насильству та боротьби з цими явищами. Забезпечити, щоб такий механізм був уповноважений пропонувати зміни до законодавства, впроваджувати необхідні підзаконні акти та розробляти й реалізувати необхідні протоколи та інструкції.
- Розробити єдину централізовану систему збору даних про гендерно зумовлене та домашнє насильство, яка дозволить збирати правдиві, точні статистичні дані з розподілом: за регіоном; за статтю та віком постраждалих та кривдників; за типом насильства відповідно до національного законодавства; використанням зброї; характером стосунків між постраждалим(и) та кривдником(-ами); а також інші характеристики, необхідні для аналізу множинних форм дискримінації щодо жінок. Система повинна містити інформацію про кількість скарг на всі форми гендерно зумовленого насильства, кількість виданих заборонних та обмежувальних приписів, частку відхилених та відкликаних скарг, переслідування кривдників та визнання їх винними, тривалість кожної кримінальної справи до її врегулювання, вироки, винесені кривдникам, та види відшкодування, надані постраждалим. Забезпечити, щоб процес збору та зберігання даних у системі відповідав усім міжнародним стандартам, зокрема законодавству та механізмам для захисту даних.

- Забезпечити, щоб всі посадові особи, відповідальні за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству і боротьбу з цими явищами, чітко розуміли й усвідомлювали свою відповідальність перед постраждалими, а також щоб їм було відомо про всі необхідні інструкції, створені відповідно до прогресивних практик, та про офіційні протоколи. Реалізувати ефективні механізми відповідальності посадовців за нехтування своїми службовими обов'язками або за невиконання інструкцій та офіційних протоколів.
- Прозоро, комплексно та безкомпромисно включити питання сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, до будь-яких майбутніх процесів перехідного правосуддя з повним спектром юридичних та неюридичних заходів, які б зосереджувалися на забезпеченні відповідальності винних, програмах відшкодування та інституційних реформах відповідно до конкретної ситуації.
- Забезпечити, щоб жінки та діти, особливо у віддалених населених пунктах, сільській місцевості та на територіях, постраждалих від конфлікту, мали доступ до базових послуг і товарів, а також, за необхідності, до належної стабільної гуманітарної допомоги. Сприяти та допомагати жінкам у працевлаштуванні та/або надавати необхідну підтримку (таку, як необхідне навчання чи мікрокредити), щоб дати їм змогу створити малий бізнес для підвищення своєї фінансової незалежності та соціально-економічного становища.
- Забезпечити, щоб органи влади виконували свої зобов'язання щодо дотримання економічних, соціальних і культурних прав усіх людей, зокрема гарантуючи доступ усіх людей до можливостей освіти та працевлаштування, а також соціальної безпеки, щоб не допустити залучення людей у секс-роботу винятково як засіб виживання через бідність чи дискримінацію.
- Скасувати чинні закони та утриматися від введення нових законів, які б криміналізували або карали, прямо чи на практиці, обмін сексуальних послуг на винагороду між дорослими людьми за взаємною згодою.
- Забезпечити наявність ефективних структур і послуг, за допомогою яких люди могли б залишати секс-роботу, якщо і коли вони цього захочуть.
- Забезпечити, щоб у секс-працівниць був рівний доступ до правосуддя, охорони здоров'я та інших державних послуг, а також до рівного захисту відповідно до закону.
- Забезпечити, щоб постраждалим від гендерно зумовленого та домашнього насильства надавалося належне відшкодування від держави, зокрема відновлення прав, належне медичне піклування та реабілітація, за потреби, а також необхідні гарантії того, що ситуація не повториться.
- Визначити відповідальний орган державної влади та доручити йому розробку та впровадження стандартів документації та інструкцій про розслідування випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, відповідно до Міжнародного протоколу із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті та Стамбульського протоколу. Цей орган повинен також розробити та втілити безпечну, ефективну та конфіденційну систему повідомлення для постраждалих від гендерно зумовленого насильства у випадках, які стосуються військовослужбовців.

ПОЛІЦІЇ, ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ТА ГЕНЕРАЛЬНІЙ ПРОКУРАТУРІ УКРАЇНИ

- Невідкладно, неупереджено та ретельно розслідувати всі зареєстровані випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства.
- Визначити та притягнути до відповідальності всіх осіб, як цивільних, так і військових, щодо яких є обґрунтована підозра у вчиненні або участі у випадках гендерно зумовленого та домашнього насильства, в рамках справедливого судового процесу.
- Забезпечити, щоб постраждалі від гендерно зумовленого та домашнього насильства мали ефективний доступ до засобів юридичного захисту, зокрема забезпечити, щоб вони мали змогу заявляти про випадки насильства та отримувати відповідне відшкодування без страху розправи з боку кривдника та без перешкод чи відмовлянь із боку відповідних правоохоронців та інших посадовців.

- Забезпечити — а там, де воно наявне, покращити його забезпечення — належне, систематичне обов'язкове навчання, як початкове, так і постійне, для відповідних фахівців (таких як співробітники поліції та інших правоохоронних органів, прокурори, судді й адвокати постраждалих), які працюють із постраждалими від сексуального насильства, щодо виявлення сексуального насильства і запобігання йому, гендерної рівності та множинної дискримінації, міфів про зґвалтування та стереотипів — з метою запобігти повторному травмуванню постраждалих, а також щоб ліквідувати дискримінаційні практики та застосування гендерних стереотипів на всіх етапах судового процесу.

МІНІСТЕРСТВУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

- У тісній співпраці з фахівцями з питань гендерно зумовленого насильства, зокрема експертів від компетентних громадських організацій, розробити орієнтований на потреби постраждалих, надійний, чіткий та гендерно чутливий протокол, за яким має діяти поліція при реагуванні на випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства. Включити до протоколу чіткі інструкції щодо виявлення та підтримки постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства, кваліфікації/реєстрації цих випадків відповідно до національної законодавчої бази щодо гендерно зумовленого та домашнього насильства, як використовувати форму оцінки ризиків, коли і як видавати терміновий заборонний припис та як забезпечувати виконання термінового заборонного припису й відстежувати обмежувальні приписи, видані судом. Забезпечити, щоб протокол послідовно належним чином виконувався на практиці.
- В рамках протоколу забезпечити, щоб співробітники поліції не використовували медіацію як техніку вирішення конфлікту в ситуаціях, про які заявлено як про домашнє насильство або в яких вони підозрюють домашнє насильство, та створити чіткі інструкції та санкції для будь-яких умисних спроб співробітників поліції діяти не за протоколом.
- Забезпечити обов'язкове регулярне навчання та програми розбудови потенціалу для співробітників поліції (не обмежуючись підрозділами ПОЛІНА), відповідальних за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству та боротьбу з ним, щодо чинного законодавства (законів та підзаконних актів), зосереджуючись на гендерно чутливих протоколах та практиці їх реалізації. Забезпечити, щоб у програмах навчання та розбудови потенціалу визнавали та поважали права людини, принципи рівності та гендерного, сексуального та етнічного розмаїття, а також щоб у них деконструювали стереотипи та міфи щодо гендерно зумовленого насильства та постраждалих від нього.

СУДДІВСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ УКРАЇНИ

- Забезпечити регулярне обов'язкове навчання для суддів щодо гендерних питань, зокрема гендерно зумовленого та домашнього насильства. Навчання повинно включати спектр тем від загальної поінформованості про гендерні питання, гендерну рівність та недискримінацію і до конкретного навчання щодо деталей роботи з різними типами випадків гендерно зумовленого та домашнього насильства та розвінчування стереотипів та міфів про гендерно зумовлене та домашнє насильство та постраждалих від нього. До розробки такого навчання слід залучити громадські організації та державні організації, які працюють із постраждалими.
- Покінчити з практикою накладення штрафів на винних у домашньому насильстві, оскільки це негативно впливає на всю родину, включно з постраждалими, та посилює уявлення, ніби домашнє насильство — не тяжкий злочин. Забезпечити належне ефективне покарання для винних у вчиненні гендерно зумовленого та домашнього насильства.

МІНІСТЕРСТВУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

- Залучаючи для консультування громадські організації, комплексно й регулярно оцінювати наявні послуги для постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства по всій країні, особливо на територіях, постраждалих від конфлікту, а саме оцінювати наявність, доступність і якість наданих послуг.
- На основі такої оцінки посилювати та покращувати послуги захисту для постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства, особливо у віддалених населених пунктах та на постраждалих від конфлікту територіях. Такі послуги захисту мають включати доступ до належних безкоштовних медичних і юридичних послуг, гендерно чутливе психосоціальне консультування та безпечні притулки, наявні у всіх регіонах країни. Ці послуги мають охоплювати всі регіони та бути рівномірно розміщеними по всій країні, тобто бути доступними зокрема й для мешканок сіл.
- Виділити безпечне довгострокове урядове фінансування або ж активно шукати стабільне донорське фінансування, аби забезпечити, щоб по всій країні було створено достатньо безпечних притулків належної якості у партнерстві з неурядовими організаціями, які мають досвід у сфері захисту жінок і дітей від домашнього насильства. Забезпечити наявність і доступність таких притулків для всіх жінок незалежно, зокрема, від їх місця проживання, громадянства, виду зайнятості, стану здоров'я, а також сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, та забезпечити, щоб у притулках були впроваджені чіткі правила для протидії дискримінації, щоб забезпечувати послуги людям в усіх складних ситуаціях.
- У співпраці з громадськими організаціями, Міністерством охорони здоров'я та іншими відповідними міністерствами розробити чіткі та комплексні гендерно чутливі та орієнтовані на постраждалих інструкції для організацій, що надають допомогу постраждалим — включно з безкоштовним доступом до фахівців із надання правової допомоги, соціальних працівників, психологів, фахівців у сферах освіти та охорони здоров'я, а також інших службовців та фахівців, відповідальних за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству і боротьбу з ним: як розпізнавати та підтримувати людей, які пережили гендерно зумовлене і домашнє насильство, як працювати з такими випадками, особливо на територіях, постраждалих від конфлікту. Забезпечити виконання цих інструкцій організаціями, які надають допомогу постраждалим.
- Адаптувати наявну політику та розробити інструкції та заходи підтримки для найбільш вразливих груп, таких як жінки, які живуть у віддаленій місцевості, жінки, які постраждали від конфлікту (як ті, які проживають на територіях, постраждалих від конфлікту, так і ті, які беруть безпосередню участь у збройному конфлікті як військові), внутрішньо переміщені жінки та діти, жінки та дівчата з фізичною чи психічною інвалідністю, інші маргіналізовані групи жінок і дівчат, до яких належать люди, які зазнають дискримінації за етнічною ознакою (такі, як ромські жінки), жінки старшого віку, секс-працівниці, жінки, які вживають наркотики та/або алкоголь, жінки, які живуть із ВІЛ, лесбійки, трансгендерні жінки тощо.
- У співпраці з громадськими організаціями, Міністерством охорони здоров'я та іншими відповідними міністерствами розробити та проводити обов'язкові регулярні високоякісні програми навчання та розбудови потенціалу з питань гендерно зумовленого та домашнього насильства для організацій, які надають послуги постраждалим, включно з безкоштовним доступом до фахівців із надання правової допомоги, соціальних працівників, психологів, фахівців у сферах освіти та охорони здоров'я, а також інших службовців та фахівців, відповідальних за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству та боротьбу з ним.
- У програмах навчання та розбудови потенціалу увага має насамперед приділятися виконанню наявного національного законодавства (законів і підзаконних актів), пов'язаних із гендерно зумовленим та домашнім насильством та на гендерно чутливих процедурах і практиках роботи з постраждалими. Фахівці повинні пройти навчання, як розпізнавати та підтримувати постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства та як працювати з такими випадками, особливо на територіях, постраждалих від конфлікту. При розробці змісту програм навчання особливу увагу слід звернути на потреби найбільш маргіналізованих груп, перерахованих вище. В межах навчання забезпечити визнання та дотримання прав людини, принципів рівності та гендерного, сексуального й етнічного розмаїття, а також розвінчування стереотипів і міфів щодо гендерно зумовленого насильства та потерпілих від такого насильства.

- Забезпечити регулярну комунікацію між усіма відповідними суб'єктами, відповідальними за запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству та боротьбу з ним, для обговорення труднощів і прогресивних практик, а також для посилення співпраці між такими суб'єктами.
- Покращити умови роботи організацій та суб'єктів, які надають допомогу постраждалим від домашнього і гендерно зумовленого насильства — фахівців із безоплатної правової допомоги, соціальних працівників, психологів, а також фахівців у сферах освіти та охорони здоров'я. Переконатися, що вони отримують гідну оплату за свою роботу та мають достатні ресурси, щоб якнайкраще надавати свої послуги.
- Забезпечити, щоб у кожній територіальній громаді по всій країні були розроблені та впроваджені програми роботи з кривдниками. Забезпечити належну гендерно чутливу підготовку для фахівців, які будуть займатися реалізацією таких програм. Виділити державне фінансування на створення та впровадження таких програм.
- Розробити та реалізувати інформаційні та освітні кампанії по всій країні, щоб підвищити поінформованість населення про гендерно зумовлене та домашнє насильство, його причини та наслідки, а також способи запобігати насильству щодо жінок і дітей та боротися з ним. В межах цих кампаній слід наголошувати, що насильство щодо жінок і дітей не є нормою, боротися зі стигматизацією постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства, заохочувати постраждалих домагатися відшкодування та відновлення порушених прав, поширювати інформацію про наявні юридичні й інституційні механізми захисту та наявні служби підтримки, а також сприяти повазі до прав людини, рівності та різноманітності. Такі кампанії повинні бути націлені на всі групи суспільства. До них слід залучити ключових суб'єктів, які працюють у сфері боротьби з гендерно зумовленим та домашнім насильством, громадських діячів, міських політиків, медіа та громадянське суспільство. В таких кампаніях мають також брати участь чоловіки та хлопці, які водночас мають бути однією з цільових аудиторій цих кампаній.

МІНІСТЕРСТВУ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

- Спільно з громадськими організаціями, особливо жіночими організаціями, розробити дисциплінарну політику щодо протидії сексуальному насильству, включно з сексуальними домаганнями, сексуальним знущанням та сексуальною експлуатацією, для всіх представників Збройних сил України відповідно до міжнародних стандартів, а саме Міжнародного протоколу з документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті та Стамбульського протоколу. Послідовно та суворо реалізувати таку політику.
- Розробити, впровадити та посилити наявні програми психосоціальної підтримки для колишніх та чинних військовослужбовців; організувати можливість отримання такої допомоги також для членів їхніх родин. Забезпечити, щоб програми реабілітації були гендерно чутливими та широко доступними військовослужбовцям, як чоловікам, так і жінкам. Ці програми мають бути покликані боротися з травмами, завданими війною, та ризиками посттравматичного стресового розладу та зосереджуватися на закріпленні уявлення, що насильство не є нормою, зокрема на запобіганні домашньому та гендерно зумовленому насильству.

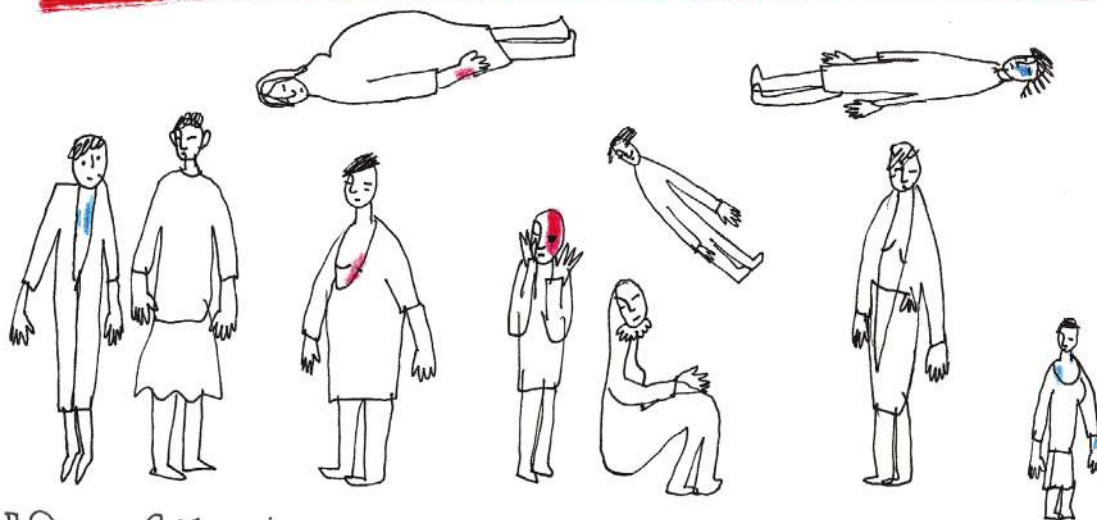
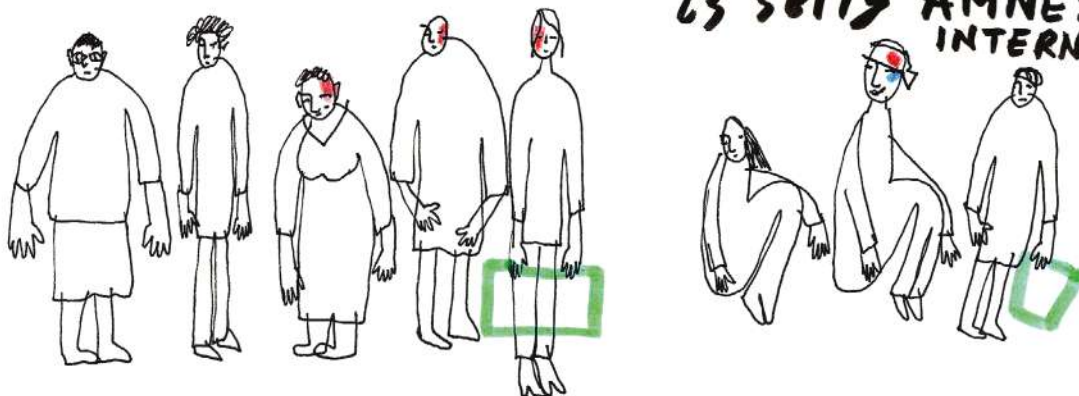
МІНІСТЕРСТВУ ОСВІТИ УКРАЇНИ

- Сприяти формуванню нульової толерантності до гендерно зумовленого насильства, зокрема цькування, сексуальних домагань та переслідування, у школах та освітніх закладах загалом.
- Забезпечити — а там, де вона наявна, покращити її забезпечення — обов'язкову комплексну неупереджену сексуальну освіту для учнів і студентів, яка відповідатиме їхньому віку, буде гендерно чутливою та ґрунтуватиметься на науковій інформації. Така освіта має надаватися учням і студентам будь-якої гендерної ідентичності на будь-якому рівні освіти, в тому числі поза системою формальної освіти. Вона має включати інформацію про згоду, тілесну та сексуальну автономність та право на тілесну недоторканність та сприяти гендерній рівності та нульовій толерантності до

насильства (за ознакою статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного походження, релігійних переконань та інших характеристик) за допомогою класних і позакласних заходів у школі та в інших навчальних закладах.

- Забезпечити, щоб у вчителів була належна підготовка та достатні ресурси, щоб проводити таке навчання. В межах такого навчання слід, зокрема, обговорювати шкідливі гендерні стереотипи в суспільстві та активно сприяти правам людини, гендерному різноманіттю, гідності та рівності. Вони мають вчити учнів та студентів про рівні права та гідність меншин, зокрема ромів, внутрішньо переміщених осіб і людей з інвалідністю.
- Розробити та запропонувати в навчальних закладах курси ненасильницького спілкування. На навчанні слід роз'яснювати характер і види насильства, включно з гендерно зумовленим та домашнім насильством, а також як його розпізнати і як із ним боротися. Такі заняття також мають сприяти недискримінації, відмові від насильства та повазі до гідності та прав людини всіх людей. На такому навчанні не має бути жодних шкідливих гендерних стереотипів. Натомість, воно має бути відкрито спрямоване на розширення можливостей жінок і дівчат.

із звіту AMNESTY
INTERNATIO
NAL

із 27 жінок
поліцією
викликали 17

і лише Трьом вдалося зареєструвати
заяви з першого дзвінка.

Гендерно зумовлене насильство є серйозною проблемою, що стосується життів багатьох людей в Україні, проте непропорційно впливає на жінок та дівчат. Гендерна нерівність, культурні та суспільні норми, а також прогалини у захисті та відсутність адекватної реакції влади — все це сприяє високому рівню гендерно зумовленого насильства в країні.

Збройний конфлікт на сході України серйозно вплинув на причини та форми домашнього та гендерно зумовленого насильства, а також на ефективність інституційного реагування на нього в Донецькій і Луганській областях.

У звіті йдеться про гендерно зумовлене насильство щодо жінок на підконтрольних територіях цих двох областей, зокрема про те, як конфлікт загострює проблему домашнього насильства щодо жінок, а також про сексуальне насильство щодо жінок із боку військовослужбовців (військових, що проходять військову службу за контрактом, строкову або під час мобілізації, на особливий період). У звіті також йдеться про розбіжності між офіційною інформацією за документами та реальною ситуацією жінок, які зазнають насильства в Донецькій і Луганській областях. Насамперед увага у ньому приділяється інституційному реагуванню на насильство щодо жінок та обмеженнях такого реагування, а також нездатності деяких суб'єктів забезпечувати дотримання наявних законів у конкретних випадках. Крім того, автори звіту роблять спробу виявити приховані причини та наслідки гендерно зумовленого насильства щодо жінок на територіях, що постраждали від конфлікту.

www.vsenedlyadomu.com.ua

